

Surnadal kommune

FORVALTNINGSPLAN FOR GRÅGÅS OG KANADAGÅS I SURNADAL KOMMUNE

2019-2023

iTrollheimen 001-2019:

Tittel:	Forvaltningsplan for grågås og kanadagås i Surnadal kommune 2019-2023
Forfatter:	Gøran Bolme
Referanse	Bolme, G. (2019) Forvaltningsplan for grågås og kanadagås i Surnadal kommune 2019-2023. iTrollheimen 001-2019. Rindal.
Oppdragsgiver:	Surnadal Kommune
Prosjektleder:	Gøran Bolme
Prosjektstart:	30. oktober 2018
Prosjektlutt:	1. juni 2019
Emneord:	grågås, kanadagås, forvaltningsplan, jaktorganisering, Surnadal kommune, adaptiv forvaltning
Dato:	1. juni 2019
Antall sider:	34

Kontaktopplysninger iTrollheimen AS:

Post:	Postboks 140, 6659 Rindal
Internett:	itrollheimen.no
E-post:	post@itrollheimen.no
Telefon:	930 88 652
Navn:	Gøran Bolme

Fremsidefoto: Grågåspar med kylling ved Snekvik, Surnadal. Foto: Jo Heggset

Innhold

1 Innledning	4
2 Forvaltningsplanens mål	6
2.1 Målsetting for Surnadal kommune	6
2.2 Fastsetting av tidligjakt	6
3. Planområdets grenser og beskrivelse av fokusområder	7
3.1 Fokusområde 1 – Solem/Flessen/ Bøfjorden	8
3.2 Fokusområde 2 – Todalsøra	8
3.3 Fokusområde 3 – Nedre Surnadal	9
4. Generell og lokal artsomtale	10
4.1 Grågås	10
4.2 Kanadagås	10
4.3 Grågås og Kanadagås i Surnadal kommune	11
4.3.1 Solem/Flessen/Bøfjorden	11
4.3.2 Todalen	11
4.3.3. Nedre Surnadal	12
5. Forvaltningsrammer av grågås og kanadagås	13
5.1 Internasjonale forvaltningsrammer	13
5.2 Nasjonale forvaltningsrammer	13
6. Gåsas skadeomfang og arealbruk i Surnadal kommune	16
6.1 Solem/Flessen/Bøfjorden	16
6.2 Todalen	18
6.3 Nedre Surnadal	19
7 Tiltak for regulering av gåsebestanden i Surnadal kommune	20
7.1 Konfliktdependende tiltak	20
7.1.1 Skjøtsel av øyer og holmer	20
7.1.2 Skremmetiltak	20
7.1.3 Utgjerdning mot sjø	21
7.1.4 Friområde	21
7.2 Bestandsregulerende tiltak	21
7.2.1 Skadefelling	21
7.2.2 Tidligjakt	22
7.2.3 Ordinær jakt	23
7.3 Andre tiltak	23
7.3.1 Kunnskapsløft/Jaktopplæring	23
7.3.2 Kommunikasjon mellom brukerinteresser	23
8 Oversikt over prioriterte tiltak for grågås og kanadagås i Surnadal kommune	24
8.1 GRÅGÅS	24
8.2 KANADAGÅS	24
8.3 Gjennomføring av prioriterte tiltak	25
8.3.1 Etablering av forvaltningsapparat og tilrettelegging av jakt i Surnadal kommune	25
8.3.2 Bestandsovervåkning	32
9 Litteratur	33

1 Innledning

Surnadal kommune vedtok i 2017 å utarbeide en forvaltningsplan for artene grågås og kanadagås i kommunen. Planarbeidet ble oppstartet i 2018 med ferdigstilling våren 2019. Fylkesmannen i Møre & Romsdal skal godkjenne planens faglige innhold.

Den norske bestanden av grågås har hatt en voldsom økning de siste tiårene. Siden 60-tallet har grågåsbestanden økt opp til 18.000-21.000 par (Pedersen m.fl. 2016). Også kanadagåsa har økt i antall.

Som i resten av landet har også Surnadal kommune merket veksten av disse to gåseartene. Kanadagåsa opptrådte i store antall på 80-90 tallet mens grågåsa har kommet og nærmest eksplodert i antall fra 2000-tallet og overtatt dominansen for kanadagåsa.

Den store økningen i gåsebestandene i kommunen har ført til flere forvaltningsmessige utfordringer. De siste tiårenes bestandsoppgang har ført til økt skade på landbruksareal flere steder i kommunen. I 2003 ble det utarbeidet en forvaltningsplan for uttak av kanadagås i kommunen (Stæhli & Gjeldnes, 2003). Utover 2000-tallet og frem til i dag har grågåsa kommet for fullt og er den dominerende arten når det gjelder landbruksskader.

På bakgrunn av den store bestandsøkningen av grågås i kommunen som også resulterer i økte utfordringer mot landbruket fokuserer denne planen på tre lokaliteter. Todalen, Bøfjord/Solem/Flessen og Nedre Surnadal. Nedre Surnadal som er den plassen med mest gås og største utfordringer har også et dyrelivsfredningsområde og naturreservat i forvaltningsområdet som har restriksjoner for jakt og fangst mot fugl og pattedyr (<https://lovdata.no/dokument/MV/forskrift/1988-05-27-417>). I dialog med fylkesmannen dekker denne planen problemstillingen også innenfor dyrelivsfredningsområdet.

Forvaltningsplanen setter fokus på:

- 1) Sikre en bærekraftig bestand av arten grågås
- 2) Redusere antall kanadagås uten hensyntagen til å opprettholde bestandene
- 3) Stimulere til økt bærekraftig høsting av artene grågås og kanadagås
- 4) Redusere konflikten mellom gås og jordbruksdrift
- 5) Dokumentasjon av skadeomfang, viktige beite- og oppholdsområder, hvileområder og trekk

Planen omhandler en oversikt over forvaltningsrammene for grågås og kanadagås, en beskrivelse av generell og lokal bestandsstatus og utvikling. Basert på innhentet informasjon vil det bli en beskrivelse av artenes skadeomfang i de tre prioriterte områdene og en beskrivelse av tiltak for å oppnå beskrevne mål. Planen er utarbeidet etter samme mal som Kristiansund (Stølen & Skundberg 2018) og Smøla (Ugelvik & Bruseth 2011) siden disse kommunene har tilknytning til Surnadal i et regionalt perspektiv og trolig forvalter samme eller deler av samme bestand. Det er også tatt med gode betraktninger fra andre forvaltningsplaner i landet.

Det viktigste formålet er å få en bærekraftig høsting og redusere landbrukskonflikter. For å oppnå dette er det avgjørende at grunneiere organiserer seg for å utvikle en formålstjenlig og adaptiv høstingsmetodikk. Her må det etter organisering også føres en nær dialog opp mot jegere og andre brukerinteresser.

Basert på dette har vi fra starten av arbeidet med forvaltningsplanen innhentet kunnskap og informasjon i dialog med grunneiere, jegere og andre interesser fra de prioriterte områdene. I utformingen av planen og innhenting av kunnskap har følgende aktører vært med:

- 3 grunneierrepresentanter fra Bøfjord/Flessen/Solem
- 2 grunneierrepresentanter fra Todalen
- 3 grunneierrepresentanter fra Nedre Surnadal
- 2 representanter fra Surnadal jeger- og fiskerforening (SJFF)
- 1 representanter for NOF lokallag Surnadal, Rindal og Halså

I tillegg har innspill fra Fylkesmannen i Møre & Romsdal, Møre og Romsdal fylkeskommune, NOF lokallag Surnadal, Rindal og Halså, Surnadal Jeger- og Fiskerforening og lokale rettighetshavere vært viktige i prosessen.

Forvaltningsplanen gjelder frem til 2023

Surnadal 01.06.2019

Bodil Gjeldnes
Miljøvernrådgiver
Surnadal kommune

Gøran Bolme
iTrollheimen AS
Prosjektleder

2 Forvaltningsplanens mål

Denne planen legger føringer for en helhetlig forvaltning av artene grågås og kanadagås i Surnadal kommune. Siden grågås er den desidert mest dominerende arten i forvaltingsbildet i kommunen vil største fokuset bli rettet mot den, men kanadagås er også beskrevet.

Basert på DN-rapport (1996-2) sine føringer av kunnskapsbasert forvaltning, sett i lys av bestandenes økologi, konfliktbilde mot landbruksnæringens interesser og behovet for problemløsning legges DN's 3 hovedmål i grunn for forvaltningsplanen:

- 1. Gjess som biologisk ressurs skal forvaltes slik at levedyktige bestander og deres leveområder sikres både på kort og lang sikt.*
- 2. Bærekraftig høsting av jaktbare bestander skal gis riktige rammevilkår, slik at jakt fungerer både som et effektivt forvaltningsverktøy og et attraktivt fritidstilbud.*
- 3. Konflikten mellom gjess og landbruksnæring må løses på en forsvarlig måte.*

(DN- rapport 1996-2)

2.1 Målsetting for Surnadal kommune

Forvaltningsplanen setter fokus på:

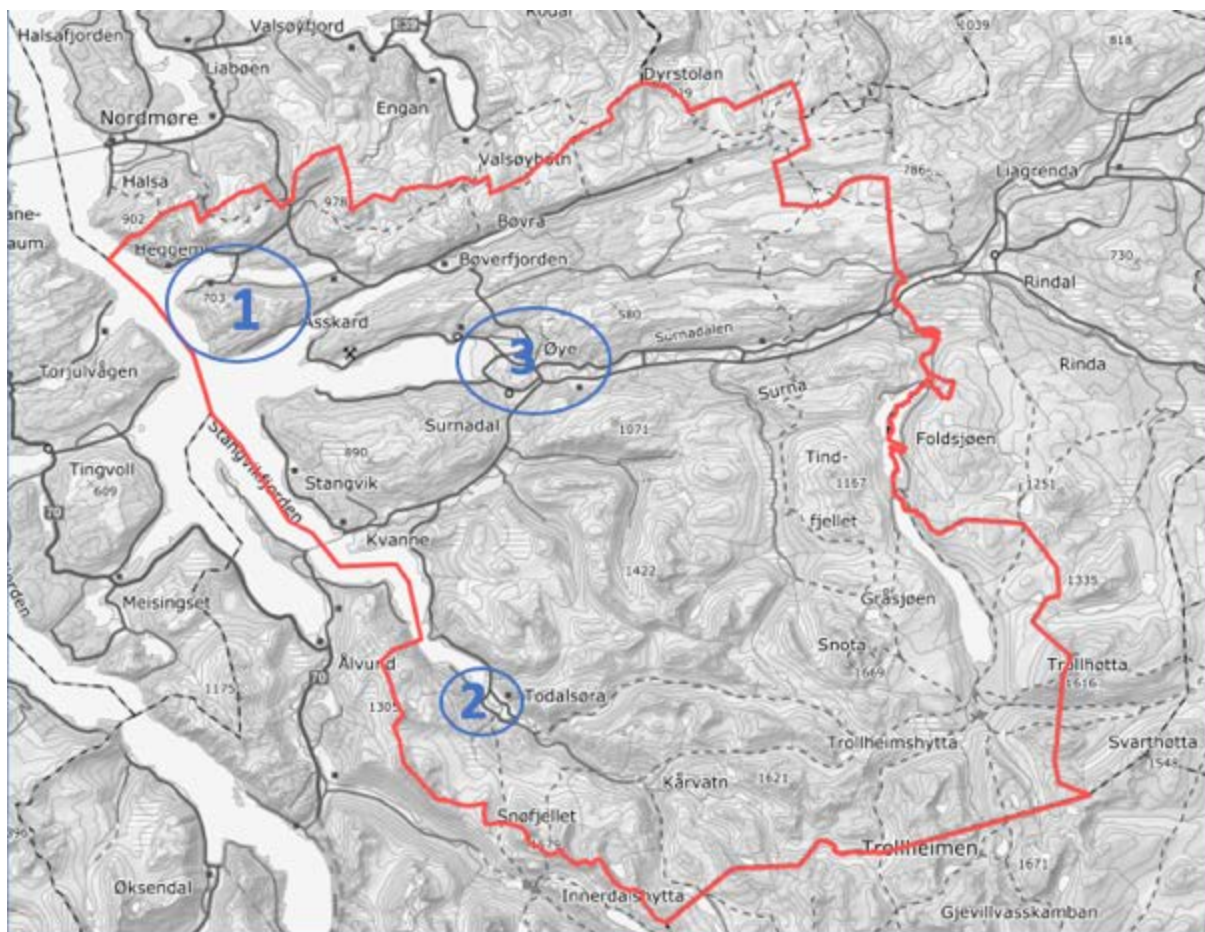
- 1) Sikre bærekraftige bestander av arten grågås
- 2) Redusere antall kanadagås uten hensyntagen til å opprettholde bestandene
- 3) Stimulere til økt bærekraftig høsting
- 4) Redusere konflikten mellom gås og landbruksnæring
- 5) Dokumentasjon av skadeomfang, viktige beite- og oppholdsområder, hvileområder og trekk.

2.2 Fastsetting av tidligjakt

Ved utarbeidelse av en kommunal forvaltningsplan åpner mulighetene seg gjennom *Forskrift om jakt og fangsttider m.m. 1. april 2017- 31. mars 2022* (Forskrift 25. Januar 2017 nr. 106) for tidligjakt. For grågås 15 dager før ordinær jakt og for kanadagås 15 dager før ordinær jakt og 2 mnd. forlengelse etter ordinær jakttid. Ordinær jakttid for både grå- og kanadagås er 10.08 – 23.12. For å få muligheten til dette må forvaltningsplanen etter forskriften minimum inneholde:

- 1) En beskrivelse av aktuelle skadeproblem, herunder definere hvilke arealer og produksjon som utsettes for skade.
- 2) En beskrivelse av friområder og områder hvor det kan jaktes. Områdene hvor det kan jaktes skal som hovedprinsipp være drevne innmarksarealer. Fylkesmannen kan unntaksvis fravike dette dersom intensjonen med tidligjakta likevel ivaretas i planen.

3. Planområdets grenser og beskrivelse av fokusområder

Figur 1. Oversiktskart over Surnadal kommune med fokusområder. 1: Solem/Flessen/Bøfjorden, 2: Totalsøra, 3: Nedre Surnadal

Forvaltningsplanen gjelder for Surnadal kommune som er illustrert i figur 1 ovenfor. Gjessene er i kommunen knyttet til de kystnære områder og det er tre fokusområder hvor gjessene opptre i slik antall at de har kommet i konflikt med landbruket.

3.1 Fokusområde 1 – Solem/Flessen/ Bøfjorden

F1 er mer et system mellom grendene Solem/Snekvik som ligger på sørsiden av halvøya Bølandet og Bøfjorden, som ligger på nordlig side av denne halvøya. I Bøfjorden ligger Bøfjordholmane naturreservat som anses å være en hekkelokalitet for grågås, og muligens kanadagås. I dette fokusområdet benytter både grågås og kanadagås områdene som hvile/beiteområder, spesielt på vårtrekket. Det er meldt om hekking av grågåsa i begge deler av fokusområdet, mens kanadagåsa kan opptre overvintrende inne i Bøfjorden.

Figur 2 A og B. Oversiktskart over A Solem/Flessen og B Bøfjorden. Skravert i rødt er Bøfjordholmane naturreservat (Kartgrunnlag naturbase).

3.2 Fokusområde 2 – Todalsøra

Ligger lengre sør i kommunen i bygda Todalen og da spesielt nede ved Todalsøra og Todalsøran naturreservat (skravert rødt). Grågås og kanadagås bruker særlig området som opphold/beite-område om våren og kommer tilbake under slåtten. Rettighetshaverne mener det er stor mulighet for hekking ute på «Holmen» som er øya mellom Ansneset og Hegerneset.

Figur 3. Oversiktskart over fokusområde Todalsøra (Kartgrunnlag naturbase).

3.3 Fokusområde 3 – Nedre Surnadal

Er det største området med mest gjess av begge arter og har størst konflikt knyttet til landbruket. Her ligger store deler av planområdet innenfor Surna dyrelivsfredningsområde (gul skravering) som igjen inneholder Surna naturreservat med fire delområder (skravert rødt). Hele området er viktige hvile-, oppholds- og beitearealer for både grågås og kanadagås på høsttrekket. Dette området har ikke meldt problemer med gjess på vårparten. Det er ikke noen kjente hekkelokaliteter innen fokusområdet for noen av artene.

Figur 4. Oversiktskart over fokusområde Nedre Surnadal med vernede områder. Gul skravering: Surna dyrelivsfredningsområde. Rød skravering: Surna naturreservat med 4 delområder (Kartgrunnlag naturbase).

4. Generell og lokal artsomtale

4.1 Grågås

Grågåsa er en transpalearktisk art som hekker fra Island, Skottland og Nederland i vest gjennom Russland til Stillehavet i øst. Grågåsa deles i to underarter der den vestlige arten a.a. anser hekker fra Island til Svartehavstraktene. I Norge er grågåsa i stor grad knyttet til kystnære strøk.

Norges grågjess tilhører den populasjonen som overvintrer i Spania og Nederland. Tidligere trakk grågåsa sørover i løpet av september men i de senere 10-år har det skjedd en markert endring i trekketidspunkt (Follestad 1994). Endringene gjør at mange av gjessene fra Vestlandet/Møre /Trøndelag kan trekke lenge før ordinær jaktstart. Av disse gjessene er det gjellgås som trekker tidligst, men også kullgjessene begynner å trekke tidligere enn før (Pedersen m.fl. 2016). Dette er trolig et resultat av økt jakttrykk.

Enkelte gjess kan forøvrig overvintere i Norge. Da beiter den på gress og spillkorn der den får tak i det (Madsen m.fl. 1999). Vinterbestanden av grågås har store variasjoner (Svorkmo-Lundberg m.fl. 2006).

Grågåsa deles opp i to grupper basert på deres livssituasjon. Kullgås er den delen av bestanden som legger egg og fostrar unger mens gjellgås er en fellesbetegnelse på yngre individer, eller eldre gjess som er enslige eller par med mislykket hekking

Grågåsa har en gjennomsnittlig levealder på 10-15 år. De er stedbundne og kommer tilbake til samme hekke- og beiteområde år etter år (Hjeljord 2008). De har egglegging i mars/april med rugetid på 27-29 døgn hvor de får 5-6 egg. Dette viser at det er stor reproduksjonspotensiale ved fravær av beskatning. Ungene er flyvedyktige etter 10 uker.

Grågåsa blir kjønnsmodne og danner par allerede fra to års alder. Men det er lav hekkesuksess i denne gruppen.

4.2 Kanadagås

Kanadagås er en introdusert art som opprinnelig kommer fra USA/Canada. Arten er ført i *Fremmedartslisten* (Artsdatabanken 2018) over introduserte arter og står med statusen SE (Svært høy risiko). Siden den ble introdusert på de britiske øyer på 1700-tallet har den etter hvert fått naturlige bestander i flere europeiske land inkludert Norge (Stokke & Gjershaug (2018).

Kanadagåsa er ansett som Europas mest skadevirkende innførte fugleart både innen miljø og økonomisk perspektiv (Kumschick og Nentwig 2010). Dette begrunnes med at artens aggressive atferd under hekkeperioden hvor den konkurrerer med andre arter både om plass og næring (Banks m.fl. 2008, Nehring m.fl. 2015). Arten kan også fortrenge stedeagne svaner og gjess i følge Banks m.fl. (2008), men alvorlighetsgraden diskuteres (Bevanger & Follestad 2012).

Kanadagåsa er kjent for å hybridisere med de fleste gjess og spesielt grågåsa (McCarthy 2006, Banks m.fl. 2008). Welsh m.fl. (2001) mener kanadagåsa er en reel trussel mot grågåsa gjennom genetisk utarming ved hybridisering og introgresjon.

Kanadagåsa knyttes hovedsakelig mot vann og vassdrag. Hekkingen skjer primært ved store vann i barskogbeltet og ved kysten med innslag av kulturmark. Kanadagåsa hekker stort sett enkeltvis, men kan også hekke nærme hverandre og skifte hekkeplass fra år til annet. Eggene legges i april-mai. 5-6 egg ruges i ca. en måned før de klekkes. Trekktidspunkt avgjøres i stor grad av vinterforholdene.

Den norske bestanden av kanadagås har minst fordoblet seg fra 80-tallet frem til i dag med anslagsvis 2000-4000 hekkende par. Det anslås 30.000 individer i landet før jakt på ettersommeren (Shimmings & Øien 2015).

4.3 Grågås og Kanadagås i Surnadal kommune

I dette avsnittet blir hvert enkelt fokusområde omtalt. Gjess har ingen lang historie i Surnadal kommune. Eldre personer har ingen relasjoner til disse artene annet enn at de kunne se ploger om våren som fløy høyt til værs. Kanadagåsa ankom dalføret på slutten av 80-tallet/ begynnelsen av 90-tallet hvor den etterhvert ble et problem. Utover 2000-tallet har grågåsa kommet for fullt og kanadagåsa har minket til et ubetydelig antall. Derfor blir det grågåsa som får hovedfokus i disse avsnittene og kanadagåsa blir nevnt der det er naturlig. Opplysningene nedenfor er innhentet fra grunneiere, jegere og lokale ornitologer.

4.3.1 Solem/Flessen/Bøfjorden

Historikk

Til dette området kom også kanadagåsa først. Det vil si på 80-tallet.

Grågåsa kom for fullt på 90-tallet og har frem til i dag overtatt for kanadagåsa. I dette området har det flere år vært tatt ut individer ved skadefelling og området har gode erfaringer med dette. Det har vært veldig effektivt å ta ut de første individene som ankommer området om våren.

Bestandsutvikling og trekkmonster

Grågåsa ankommer i siste del av april, men forsvinner i hekkeperioden og returnerer i midten av juni. Kanadagåsa har blitt redusert betydelig siden 80-tallet. Bøfjorden hadde 20-40 par kanadagås på 80-tallet, mens de nå er redusert til 2-3 par i dag. Grågåsa har tatt over.

Bøfjorden anslås å ha 10 par med grågås i dag. Solem/Flessen hadde 20 stk kanadagås på 80-90 tallet. I dag er de nede i 2-3 par. For grågås anslås det i dag at det er 7-8 hekkende par på Solem/Flessen som også kan knyttes mot områdene Årnes/Torvik/Hamnes.

Gjessene trekker ut av området i midten av august.

Hekking:

I Bøfjorden hekker grågåsa i dag ute på Bøfjordholmane naturreservat. På andre sida av Bølandet er det trolig hekking ute på Vargøya og muligens ute på Flesaholmen.

4.3.2 Todalen

Historikk

Eldre personer fra Todalen har ikke annet forhold til gås enn noen gåseploger høyt oppe på himmelen om våren på tur nordover. Først på 90-tallet ankom de første gjessene til Todalen. Da var det først og fremst kanadagåsa men også noen grågjess. Først på 90-tallet jaktet de

gåsa fra båt når de kom flygende ut fjorden. I de siste åra har det vært felt gås ved skadefelling i Todalen.

Bestandsutvikling og trekkmonster

I dag er kanadagåsa blitt i mindretall for grågåsa. Enkelte kanadagjess kan forøvrig overvintre i Todalen. I normalår ankommer gåsa i mars og oppholder seg i elveoset ved Todalsøran naturreservat. Gåsa forlater område under våronna da den mest trolig hekker ute på Ansnesholmen, men også muligens på Bordholmen og Halsetøran. Gjessene returnerer i mai. Gåsa holder seg unna gresset når det er langt og opptrer i større antall etter slåtten. Gåsa trekker ut fra området i medio september.

Hekking

I Todalen anslås det å være mellom 25-30 hekkende par med tegn til økning. Bestanden har økt fra noen få gjess til anslagsvis 50-100 gjess der det er 50/50 mellom artene grågås og kanadagås

4.3.3. Nedre Surnadal

Historikk

Også i hoveddalføret er gås ett relativt nytt fenomen. Før i tiden så man ikke annet en store ploger som fløy forbi til Tingvoll. Kanadagåsa kom også her på 80-tallet. Grågåsa kom i millenniumskiftet for fullt og har fortrenget kanadagåsa. I Nedre Surnadal har det gjennom flere år vært gitt dispensasjon for jakt i dyrefredningsområdet med jakt på inntil 20 gås per år. I de siste åra spesielt har gåsejakt blitt en populær jaktform hos de yngre og det blir felt en betydelig del gås.

Bestandsutvikling og trekkmonster

I dag er det hovedsakelig snakk om grågås når man snakker om gjess i Nedre Surnadal. Kanadagåsa utgjør mindre enn 10%. Grågåsa ankommer området i begynnelsen av august ofte i forbindelse med jaktstart på Smøla. 2-3 dager etter jaktstart på Smøla ankommer den i følge lokale grunneiere. I 2018 var det 300 grågås i området Setergarden i denne perioden. Grågåsbestanden har nærmest eksplodert de siste årene i dette området med eksponentiell vekstkurve. I 2016 var det anslått rundt 1200 gås mens i 2017 ble det telt rundt 2000 gås på kveldsbeite her. Grunneierne er bekymret for utviklingen og de skadene gåsa påfører avlingene. Grasavlingene blir også betydelig redusert.

Grågåsa beiter og oppholder seg i store deler av områdene mellom Skei og sjøen. Gjessene kan også i perioder trekke litt lengre opp i dalen mot området Tellesbø og enkelte ganger helt opp til Honnstad.

Bestanden begynner å minke og trekke ut av område i slutten av september.

Hekking

I nedre deler av Surnadal er det ingen kjente hekkelokaliteter for grågåsa. Statens naturoppsyn hadde i 2018 en befarings nedover elva for å se etter hekking av gås men fant ingen lokaliteter. Historisk sett er det sagt at det skal være en hekkelokalitet for kanadagås i området Glærum.

5. Forvaltningsrammer av grågås og kanadagås

5.1 Internasjonale forvaltningsrammer

Norges gåsebestand er en trekkende bestand som benytter områder i flere nasjoner gjennom sin årssyklus. Dette medfører at den norske gåsebestanden ikke kan sees på isolert som nasjonal eller lokal, men i et internasjonalt perspektiv. Kanadagåsa på sin side faller ikke i like stor grad inn i dette da den norske bestanden av kanadagås mer eller mindre trekker nord-sør innenfor Norges grenser.

Nedenfor nevnes sentrale avtaler Norge har forpliktet seg til og som må legges til grunn ved forvaltning av gjess.

- «**Bonn - konvensjonen**» – om beskyttelse av trekkende arter av ville dyr
- «**Vannfuglavtalen**» – regional avtale under Bonn-konvensjonen om vern av trekkende vannfugl
- «**Bern - konvensjonen**» – den europeiske naturvernkonvensjonen
- «**Ramsar – konvensjonen**» – om vern av våtmarksområder av internasjonal betydning
- «**Biodiversitetskonvensjonen**» – om bevaring og bærekraftig bruk av biologisk mangfold

DN-rapport 1996-2

5.2 Nasjonale forvaltningsrammer

Norge har også egne forvaltningsrammer tilknyttet lovverk og forskrifter i forbindelse med vilt.

5.2.1 Meld. St. 14 (2015-2016) Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold

Natur for livet følger opp Internasjonale mål for biologisk mangfold (2011-2020) også omtalt som Aichi-målene. Innen disse målene nevnes spesielt Delmål B punkt 9:

«Innen 2020 er fremmede skadelige organismer og deres spredningsveier identifisert og prioritert, utvalgte organismer er kontrollert eller utryddet, og det er innført tiltak for å kontrollere spredningsveier for å hindre introduksjon og etablering.»

og Delmål C punkt 13

«Innen 2020 er det genetiske mangfoldet opprettholdt hos kulturplanter, akvakulturorganismer og domestiserte dyr og deres ville slektninger, herunder andre arter av samfunnsøkonomisk og kulturell verdi, og det er utviklet og gjennomført strategier for å minimere genetisk utarming og ivareta deres genetiske mangfold.»

5.2 2 Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven er den overordnede loven for forvaltning av norsk natur.

§ 1.(lovens formål)

Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.

I tillegg nevnes §5 og §8-12 i samme lov som er viktige prinsipper i offentlig beslutningstaking

5.2.3 Viltloven

Lov om jakt og fangst av vilt (viltloven) ble i 2009 underlagt naturmangfoldloven.

§1. (lovens formål)

Viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv

5.2.4 Jaktrammer og jakttider

Ut fra fredningsprinsippet i viltlovens §3 har myndighetene utarbeidet «Forskrift om jakt-og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2022» I Forskriftens §2 er perioden 10.08-23.12 fastsatt som ordinær jakttid på grågås og 10.08-23.12 satt som ordinær jakttid for kanadagås.

5.2.5. Retningslinjer fastsatt av Miljødirektoratet 25. januar 2017

Fylkeskommunens myndighet til å utvide eller innskrenke jakttida for elg og hjort og utvide jakttida på kanadagås og stripegås, samt fylkesmannens myndighet til å utvide jakttida for grågås og til å innskrenke jakttida for kortnebbgås i Nord-Trøndelag.

Grågås

Utvidelse av jakttid og forvaltningsplaner

Fylkesmennene har myndighet til å starte jakta på grågås inntil 15 dager før ordinær jaktstart. For at en slik forskrift skal kunne fastsettes må lokal forvaltningsplan for grågås foreligge, og planens faglige innhold være godkjent av fylkesmannen.

Lokal forvaltningsplan for grågås skal minimum inneholde:

- En beskrivelse av det aktuelle skadeproblem, herunder definere hvilke arealer og produksjon som utsettes for skade.
- En beskrivelse av friområder og områder hvor det kan jaktes. Områdene hvor det kan jaktes skal som hovedprinsipp være aktivt drevne innmarksarealer.

Fylkesmannen kan unntaksvis fravike dette dersom intensjonen med tidligjakta likevel ivaretas i planen. Det er sterkt ønskelig at grunneierne organiserer og tilrettelegger jakta slik

at uttaket optimaliseres og skadeomfanget minimaliseres. Så langt som mulig bør det også legges til rette for salg av jaktkort. God organisering gir sikrere jakt.

Formålet med å starte jakta på grågås tidligere er:

1. begrense skadeomfanget på dyrket mark

2. regulere bestanden slik at jaktuttaket økes ved:

a) at jakta kan foregå over en lengre periode før gjessene trekker sørover

b) å felle flere ikke-hekkende gjess

En forutsetning for å forskriftsfeste tidligere jaktstart er at det ikke drives utstrakt skadefelling av grågås på våren. Godkjent forvaltningsplan gir fylkesmannen myndighet til å åpne for jakt på grågås inntil 15 dager før ordinær jaktstart. I perioden fram til ordinær jaktstart fastsetter fylkesmannen når det skal jaktes innenfor et tidsrom fra kl. 24.00 – 10.00 eller 16:00 – 22:00 ut i fra lokale forhold som f.eks. soloppgang og solnedgang.

Kanadagås og stripegås

Fylkeskommunen er gitt myndighet til å utvide jakten på stripegås og kanadagås med inntil 15 dager i forkant av ordinær jakttid, og inntil to måneder forlengelse i etterkant av ordinær jakttid. Hensynet til andre arter må veie tungt i vurderingene om slik ekstraordinær jakttid skal fastsettes. Jakt i områder med særlige verdier for andre arter, for eksempel i overvintringsområder og andre viktige områder for trekkfugl, er ikke ønskelig.

Tidligere jaktstart på stripegås og kanadagås skal så langt det er mulig ikke komme i konflikt med utøvelsen av grågåsjakt i områder hvor grågås oppholder seg i samme biotop som enten stripe- eller kanadagås. Det gjøres særlig oppmerksom på at tidligere jaktstart for stripegås og kanadagås enn for grågås kan gi forstyrrelser som medfører tidligere høsttrekk for grågås. For å begrense skadeomfanget av kanadagås og stripegås er det åpnet for eggsanking.

Det er åpnet for en generell adgang (grunneier/bruker) til eggsanking av begge artene i hele landet i perioden til og med 1. juli.

5.2.5 Forskrift om skadefelling

Kommunen kan fatte vedtak om å åpne for skadefelling i områder hvor vilt volder skader for næringsinteresser etter «*Forskrift om felling av viltarter som gjer skader eller vesentlig reduserar andre viltartar sin reproduksjon*». Både grågås og kanadagås er arter som kan søkes skadefelling på.

5.2.6 Nasjonal handlingsplan

I 1996 utarbeidet daværende direktorat for naturforvaltning en nasjonal handlingsplan for de 7 artene gås i Norge. Planen gir føringer om mål og retningslinjer for utforming av forvaltningsplaner.

6. Gåsas skadeomfang og arealbruk i Surnadal kommune.

I Europeisk sammenheng må det sies at den norske gåseproblematikken er ganske beskjeden. Men for den enkelte bonde kan problemene bli alvorlige nok med beiting og skader forårsaket av gjess som direkte påvirker både drift og lønnsomhet på hvert enkelt bruk.

Landbruket vil være den næringssektoren som i størst grad opplever en økende gåsebestand som et problem. Gjennom flere tiår har kulturlandskapet langs kysten og kystnære strøk forandret seg vesentlig og hatt betydning for gjessenes trekkruter, utbredelse og bestandsutvikling. Kombinasjonen av større enheter og mer intensiv drift har medført lokale forskyvninger i gåsas leveområder, ungeproduksjon og gunstige forhold for en økende gåsebestand.

Skadekonflikten er i hovedsak forårsaket av gjessenes beiting på innmark.

Med skade menes her både skader som er faglig dokumentert ved f.eks avlingsreduksjon, og dessuten rapporterte problemer uten at det pr i dag foreligger noen faglig dokumentasjon på omfang og type.

DN-rapport 1996-2

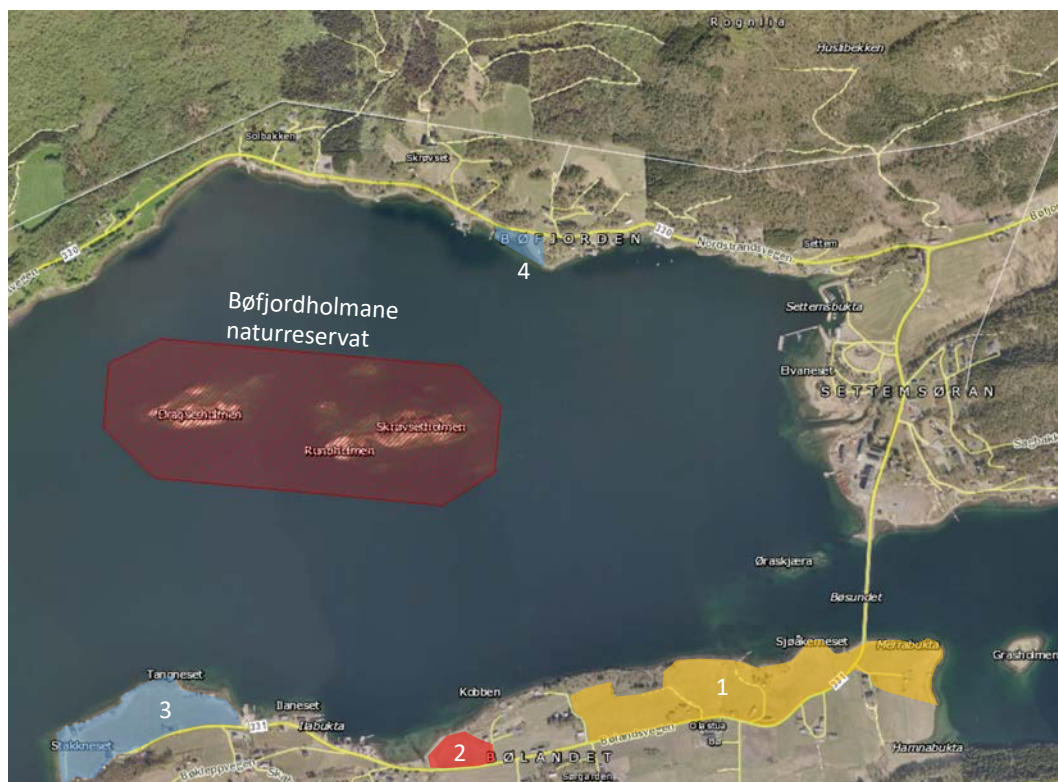
Som beskrevet i kapittel 4 har gjessene med spesielt grågåsa økt dramatisk i antall i kommunen i løpet av det siste 10-året. Dette har ført til stadig høyere konflikt mellom gjess og landbruksnæring. I Surnadal kommune er det spesielt beiteskader, tråkkskader og ekskrement i fôr som har vært problemet. Dette er felles for alle fokusområdene.

6.1 Solem/Flessen/Bøfjorden

Figur 5A. Skisse over arealbruken og skadeomfanget i de forskjellige områdene i fokusområde Solem/Flessen (Rødt areal= størst skade, Gult areal= påvist skade, blått areal= opphold, Røde sirkler= (mulige) hekkeområder, blå piler= trekkruiter).

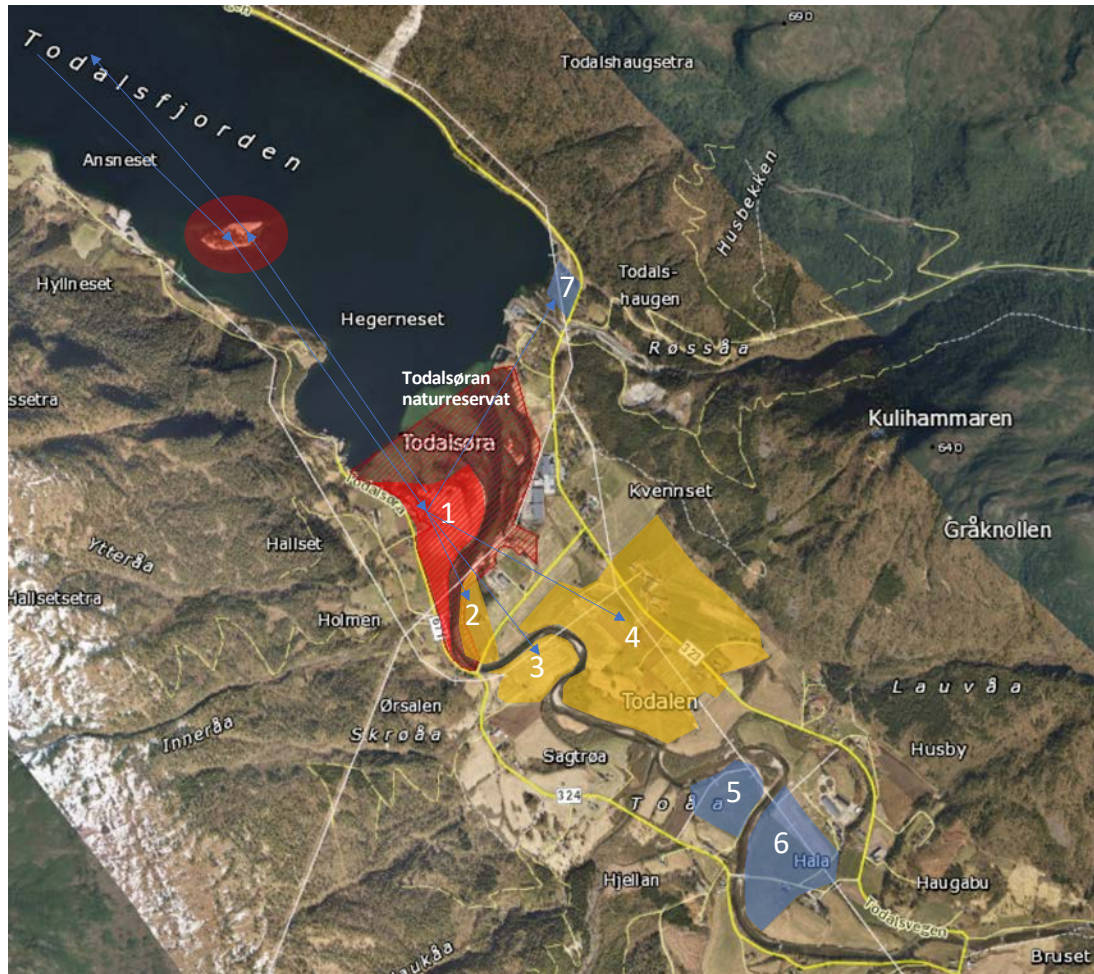
Gjessene har tilhold på begge sider av Hamnesfjorden. Gjessene ankommer hovedsakelig til skravert område 2 om våren hvor det største konfliktområdet med økonomisk tap for landbruket er. Derfra sprer gjessene seg til område 1, 3 og 4 hvor de også har tilhold men med mindre økonomiske konsekvenser. Gjessene har også trolig tilhold i område 5 og 6 men her er det ikke rapportert om økonomiske tap. De røde arealene over Vargøya og Flesaholmen er trolige hekkeområder for gåsa. Spesielt Vargøya er ansett som mulig hekkelokalitet.

Figur 5B. Skisse som viser hvor gåsa oppholder seg i Bøfjorden. (Rødt areal= størst skade, gult areal= påvist skade, blått areal= opphold, Røde skravert areal= naturreservat)

Her er det hovedsakelig i område 1 og 2 hvor gåsa gjør skader og da spesielt i område 2. Område 3 og 4 er også oppholdsområder for gåsa. Bøfjordholmane er påvist hekkeområde for både kanadagås og grågås. Her er foretatt skjøtsel fra Statens naturoppsyn i form av punktering av egg og skyting av kandagås på reir for å ta ut kanadagåsa. En av Bøfjordholmane har også blir skjøttet med hogst av kjerr og tre. I tillegg er Grasholmen i Bøfjorden mulig hekkeområde for grågås.

6.2 Todalen

Figur 6. Skisse som viser gjessenes arealbruk i Todalen. (Rødt areal= størst skade, Gult areal= påvist skade, blått areal= opphold, Røde sirkler= (mulige) hekkeområder, blå piler= trekkruter, rødt skravert areal= naturreservat).

Det er spesielt i område 1 som er området med størst økonomisk tap og som gåsa bruker mest til beite. Dette arealet ligger også innenfor Todalsøran naturreservat. Det er hit de ankommer først på mars. Det er også registrerte problemområder i område 2-4, mens område 5-7 er områder hvor det er observert gås men problemet er mindre.

Ansnesholmen i Todalsfjorden er påvist hekkeområde for grågåsa.

6.3 Nedre Surnadal

Figur 7. Viser arealbruken for gjess i Nedre Surnadal. (Rødt areal= størst skade, Gult areal= påvist skade, blått areal= opphold, blå piler= trekkruiter).

Man ser det er store deler av område Øye, Sylte, Bøvra og Røtet som blir benyttet. De røde områdene er arealer gåsa gjør størst skade på. De øvrige gule feltene er oppholdsområder med et visst skadeomfang. De blå områdene viser gåsas oppholdsområder. Hvis gjessene blir skremt i nedre del har de en tendens til å flyve oppover dalen til område Tellesbø.

Det er ingen holmer eller kjente hekkeområder i Nedre Surnadal. Statens naturoppsyn har foretatt en befaring langs elvebredden i 2018 med fokus på kanadagås uten funn av noen reir av noen av gåseartene (Ola Erik Bolme, SNO pers. med).

7 Tiltak for regulering av gåsebestanden i Surnadal kommune

For å få en helhetlig lokal forvaltning med gjennomslagskraft er det avgjørende med godt samarbeid mellom grunneierne. Det vil bli viktig å organisere seg slik at arealene blir store nok for en god forvaltning.

Vi deler tiltakene inn i to tiltaksgrupper for å forebygge beiteskader:

1. Konfliktdempende tiltak
2. Bestandsregulerende tiltak

7.1 Konfliktdempende tiltak

7.1.1 Skjøtsel av øyer og holmer

Som med mange andre kulturlandskap er det problematisk med gjengroing også på øyer og holmer. Her hvor det tidligere tradisjonelt var beiteområder for buskap og bråtebrenning er nå mange områder uten beitedyr og i gjengroing. Bråtebrenning er i dag lite utbredt grunnet manglende kunnskap om slike skjøtelsesmetoder.

Slike tiltak hadde ført til åpning av eldre kulturlandskap og asken ville ført til mineralgjødning som igjen ville ha ført til mer energiholdige beitearter for grågåsa. Dette ville ført til gode oppholds- og hekkeområder for gåsa og trolig ført til at flere individer hadde oppholdt seg på områder som ikke kommer i konflikt med landbruksnæringen.

I Surnadal kommune er det en del øyer som er tilknyttet fokusområdene. Det er ikke beiting på noen av holmene lengre og flere av øyene gror igjen. Statens naturoppsyn har instruks om å ta ut egg og individer av kanadagås fra øyer/holmer som er vernet. Dette vil i Surnadal gjelde Bøfjordholmane.

Riktig skjøtsel av disse øyene kan bidra til redusert beiteskader på innmark og gjenskape gamle natur/kulturverdier i kulturlandskapet.

7.1.2 Skremmetiltak

Innen skremmetiltak mot gås finnes det mange forskjellige metoder. Her er alt fra manuell skremming med hund eller fysisk skremming av personer til andre skremmetiltak som lyder og fugleskremsel. Mange studier viser at dette er et av de mest effektive måtene for å få gåsa til å flytte seg fra innmarksarealer (Vickery & Summers 1992). Når det gjelder skremmetiltak er dette en svært arbeidskrevende oppgave. Mye tyder på at skremmingen må gjennomføres gjentatte ganger pr dag helst sammen med andre tiltak for å effektivisere tiltaket. Skremming viser seg å ha størst effekt den første uka da gåsa fort venner seg til de enkelte skremmemetodene (Simonset m.fl. 2015, Bentsen & Gundersen 2018). Skal man iverksette slike metoder er det viktig å kompensere med «skremmefrie områder» dette er viktig for å unngå at gåsa endre trekkmonster eller flyr til naboområder (Heidenreich 2009, Haaverstad 2012).

I andre deler av fylket er viser erfaringer at skremming ved løs hund er svært effektivt, men at tiltaket er lite egnet ved fare for skade på annet fugle- eller dyreliv (Fylkesmannen i Møre & Romsdal pers.med). Kommunen kan stille vilkår i vedtak om fritak for båndtvang etter hundelova.

7.1.3 Utgjerding mot sjø

Dette tiltaket forsøker å stenge ut gåsa i områder mellom sjø/vann og inn mot innmark. Dette tiltaket kan være spesielt effektivt når ungene fortsatt ikke er flyvedyktige og under myteperioden. Ved iverksettelse av dette tiltaket er det viktig å spare ett lite areal mellom vann og innmark slik at gåsa finner beite. Mange grunneiere har erfart dette tiltaket som vellykket (Kristiansen m.fl. 2005)

7.1.4 Friområde

Friområder der gjess kan få beite i fred er en metode som er mye brukt i andre Europeiske land, men i Norge er ikke denne metodikken tradisjonelt så mye brukt (Kristiansen m.fl. 2005). Friområdene er tilrettelagt for gåsa med prefererte beitearter som engsvingel, raigress og timotei (Bioforsk 2006) og er med på å redusere konflikten mellom landbruket og gjess. Friområdene er i mange tilfeller økonomisk kompensert til grunneierne fra lokal forvaltningsmyndighet.

Friområdene skal fungere som optimale beite- og hvileområder for gåsa samt å hindre gåsa i å forlate området med å starte høsttrekket tidligere. Det ble gjort forsøk på å opprette friområder i tre kommuner i Nord- Trøndelag uten at det ga klare konklusjoner på virkning (Anon 2004b). På Smøla har det de 10 siste årene vært etablert friområder med positive erfaringer (Uglevik & Bruseth 2011)

Alternierende friområder

I planarbeidet har det vært utfordrende å avsette permanente friområder. Både av økonomiske årsaker og at grunneierne ikke «har råd» til å avse arealer til formålet. Naturrestatene i tilknytning Surna dyrelivsfredningsområde vil fungere som friområder, men er for små i helhetsbildet. Med bakgrunn i dette ser man alternierende friområder som en bedre løsning. Dette ble også løsningen for Kristiansund kommune (Stølen & Skundberg 2018). Det er viktig at beitekvaliteten på alternierende friområder tilsvarer tradisjonelle friområder. Alternierende friområder er med på å «fordele byrden» ved å skifte på jaktbare- og friområder gjennom sesongen.

I de senere år har det vært gjennomført flere studier for å se på den best mulige jaktorganiseringen. Gjennom studien GOOSEHUNT har flere studier sett nærmere på jakttrykk justert i tid og rom (Tombre m.fl. 2016). Her viser blant annet Fredriksen (2017) at den optimale jaktutøvelsen er å innføre 1-3 hviledager mellom hver jaktdag. Dette resulterte i et gjennomsnittlig jaktuttak på 20 gås ved en-to hviledager i motsetning til gjennomsnittlig jaktuttak på 6 gås ved to fortløpende jaktdager. Studien viste også at gjessene i gjennomsnitt forflytter seg i en avstand på ca. 1300 meter etter at de har blitt jaktet på i motsetning til ca 850 meter forflytning hvis de ikke blir jaktet på. En annen studie av Jensen m.fl. (2016) viser at det kan være hensiktsmessig med 1-3 hviledager i starten av jakta og utvide pausene nærmere trekket.

7.2 Bestandsregulerende tiltak

7.2.1 Skadefelling

Skadefelling av gås må ikke sees på som det samme som ordinær jakt. Skadefelling av vilt forvaltes etter *Forskrift om viltarter som gjør skade, 1997 og Lov om naturmangfold 2009 §18 b*.

Målet med å få en godkjent forvaltningsplan er å erstatte skadefelling.

Det har pr i dag blitt gitt løyver for skadefelling i Surnadal kommune. Det har vært utstedt 1-32 skadefellingsløyver pr år.

Skadefelling ser også ut til å ha liten effekt i følge Kristiansen m.fl. (2005). Erfaringer fra Smøla viser at jaktuttaket har økt og konflikten med landbruket har blitt redusert ved forvaltningsplan. Det har også blitt felt flere unggjess som er i tråd med intensjonen, for tidligere jaktstart som følge av godkjent forvaltningsplan (Ugelvik og Bruseth 2011).

Erfaringene fra skadefelling i Surnadal er ikke undersøkt og kartlagt men muntlige kilder fra området Solem sier at det gir god effekt ved å felle de første gjessene som ankommer om våren.

7.2.2 Tidligjakt

Grågås

Formålet med innføring av tidligjakt er i følge Forskrift 25. Januar 2017 nr. 106:

- Redusere antall skadefellingstillatelser gjennom tidligjakt
- Redusere skadeomfanget på innmarksareal
- Øke jaktuttaket på gjellgås gjennom tidligere fellingstidspunkt, da denne andelen av grågåsbestanden utgjør størst skade på dyrket areal.

Fylkesmannen har jf. Forskrift 25. Januar 2017 nr. 106, §3, myndighet til å starte jakt på grågås inntil 15 dager før ordinær jaktstart på grågås. Tidligjakta for Surnadal skal fastsettes av fylkesmannen i en eksisterende lokal forskrift for flere kommuner i fylket.

Døgnreguleringen skal fastsettes ut fra lokale forhold. Jakta kan gjelde innenfor et tidsrom fra kl. 24:00 – 10:00 eller kl. 16:00 – 22:00. Kommunen må i forvaltningsplanen ta stilling til hvilket tidsrom en ønsker tidligjakt skal foregå. Etter innspill fra arbeidsgruppa i Surnadal er tidsrommet fra 24:00-10:00 foreslått for Surnadal.

Surnadal kommune foreslår uttak av grågås gjennom organisert jakt med jaktsoner og alternerende friområder i tidligjaktperioden fra 26.07 til 10.08.

Kanadagås

Etter *Forskrift om jakttid på hjort, elg og kanadagås, Møre og Romsdal 2017-2022* er utvidet jakttid på kanadagås fastsatt for å redusere bestandene i alle kommunene i Møre og Romsdal og derved hindre beiteskader.

Fylkeskommunen har myndighet til å utvide jakten på kanadagås inntil 15 dager i forkant av ordinær jakttid og inntil 2 måneder forlengelse i etterkant av ordinær jakttid.

Tabell over fastsatte bestemmelser for tidligjakten i Surnadal kommune etter lokal forskrift om jakttid og døgnregulering av jakt på grågås og kanadagås – 2019-2023

Dager og døgnregulering	Hvilke areal
26.07 29.07 01.08 04.08 07.08 09.08	Innmark med maskinell slått og inngjerda beite som blir gjødslet, samt 30 meter randsoner rundt disse
Alle dager fra kl 24:00 – 10:00 fram til ordinær jaktstart 10.08	Jakt utøves i kartfestede, nummererte jaktsoner etter metoden med alternerende friområder

7.2.3 Ordinær jakt

Utøving av jakt på en eiendom er en grunneierrett. Det er grunneier/jaktrettshaver som bestemmer om det skal kunne jaktes og hvem som skal jakte. De har selv ansvar for å legge til rette for jakt og evt. øke grunneiernes inntekter av jaktutøvelse. Dette betinger en god organisering og samarbeid mellom jeger og grunneiere.

Ordinær jaktperiode varer fra 10. august til 23 desember. Ved ordinær jakt kan en felle grågås og kanadagås i hele Surnadal, unntatt de eventuelt fastsatte friområder bestemt av den lokale forvaltningen.

7. 3 Andre tiltak

7.3.1 Kunnskapsløft/Jaktopplæring

Fylkesmannen uttaler at det er en forutsetning med en god grunneierorganisering som bidrar til større bestandsuttak og reduksjon i konflikten mellom landbruk og gås

Fellingsregime med alternerende friområder setter høye krav til samarbeid mellom grunneiere og jegere. Utøves jakta feil kan det føre til at gjessene starter høsttrekket tidligere allerede de første dagene i jakta. Dette vil være en kortvarig glede for grunneierne da dette ikke fører til bestandsredusering og trolig føre til at mer gås kommer påfølgende år. Tidlig trekk gir også jegerne mye mindre utbytte av jakta.

Ved god planlegging og organisering kan jakta gjennomføres uten å fremprovosere fremskyndet høsttrekk.

Det bør så langt som mulig tilrettelegges for salg av jaktkort. God organisering fører til bedre jakt. Dette betyr at både grunneiere og jegere må få en god innsikt i hvordan en god jakt må etableres og utføres.

7.3.2 Kommunikasjon mellom brukerinteresser

For å ivareta alle interesser knyttet til ressursen gjess er det viktig at det knyttes en god dialog mellom jaktutøvelsen og andre ressurser som eksempelvis ornitologiske interesser. Dette faller tett inntil punktet om kunnskapsløft, men i tillegg til kunnskap om jaktutøvelse må jegerne også ta hensyn til andre fuglearters opphold i området. Hvis ornitologer som eksempel har observert en sædgås i området bør dette informeres til jegerne at de må være ekstra på vakt slik at ulykker ved feilskyting av truede og sjeldne arter ikke forekommer. Det samme gjelder observasjoner av andre hekkende fugle- og dyrearter som blir påvist i området. Jaktinteressen må her vise særlig aktsomhet for å ivareta dette.

8 Oversikt over prioriterte tiltak for grågås og kanadagås i Surnadal kommune

8.1 GRÅGÅS

Tiltak	Prioritet	Begrunnelse
Skjøtsel av øyer og holmer	Middels	Gjenvinne beite for gås gjennom skjøtselstiltak som brenning/beite/slått
Ulike skremmetiltak	Middels	Arbeidskrevende og flytter problemet. Men som et forebyggende tiltak kan dette særlig være aktuelt i fokusområde Todalen og Solem/Bøfjord/Flessen på tidlig vår. Siden disse områdene har hatt størst problem på vårparten og har stått for de fleste skadefellingene.
Utgjerding mot sjø	Middels	Kan bidra til å redusere skade spesielt mot kull før de er flyvedyktige og under myting. Dette kan være aktuelt i fokusområde (Solem/Bøfjorden/Flessen) hvor det er observert kull på beite.
Alternierende friområder	Høy	Veldig viktig i konfliktområder
Skadefelling	Lav	Ikke tillatt å bruke som bestandsregulerende tiltak
Tidligjakt	Høy	Aktuell som bestandsregulerende virkemiddel
Bedre tilrettelegging under ordinær jakt	Høy	Veldig viktig virkemiddel men avhenger av en god organisering og tilrettelegging
Kunnskapsløft/jaktopplæring	Høy	Rettet mot grunneier og jegere for bedre jakt og bedre organisering.
Kommunikasjon mellom brukerinteresser	Høy	Viktig med dialog mellom forvaltningsapparatet og andre interesser knyttet mot gås.

8.2 KANADAGÅS

Tiltak	Prioritet	Begrunnelse
Skjøtsel av øyer og holmer	Lav	Vil ikke legge tilrette for arten.
Ulike skremmetiltak	Middels	Arbeidskrevende og flytter problemet. Men som et forebyggende tiltak kan dette særlig være aktuelt i fokusområde Todalen og Solem/Bøfjord/Flessen på tidlig vår. Siden disse områdene har hatt størst problem på vårparten og har stått for de fleste skadefellingene.
Utgjerding mot sjø	Middels	Kan bidra til å redusere skade spesielt mot kull før de er flyvedyktige og under myting
Alternierende friområder	Høy	Veldig viktig i konfliktområder
Skadefelling	Middels	Kan være aktuelt i områder om våren hvor arten gjør skade.
Tidligjakt og utvidet jakttid	Høy	Aktuell som bestandsregulerende virkemiddel
Bedre tilrettelegging under ordinær jakt	Høy	Gått virkemiddel men trenger en god organisering
Kunnskapsløft/jaktopplæring	Høy	Retter mot grunneier og jegere for bedre jakt og bedre organisering.
Kommunikasjon mellom brukerinteresser	Høy	Viktig med dialog mellom forvaltningsapparatet og andre interesser knyttet mot gås.

8.3 Gjennomføring av prioriterte tiltak

8.3.1 Etablering av forvaltningsapparat og tilrettelegging av jakt i Surnadal kommune

Arbeidsgruppa for forvaltningsområdet med kommunen som støttespiller vil få ansvar for gjennomføring av de prioriterte tiltakene som forvaltningsplanen fastsetter gjennomført.

Viktigste arbeidsområder vil være:

- Utarbeidelse av en god organisering med jaktbare soner og alternerende friområder som resulterer i en mer effektiv jakt og holde gjessene lengre i området.
- Organisering av tidligjakten med døgnregulering og fordeling av jakttrykk i tid og rom.
- Utarbeide informasjonsmateriell og tilrettelegge for salg av jaktkort
- Innsamling av data som fellingstall, effekter av alternerende friområder og skadesituasjonen til adaptiv forvaltning.

Ved både endring av eksisterende lag og nyetablering er det fornuftig å etablere et stort område som et forvaltningsområde. I Surnadal kommune vil dette være de tre fokusområdene som tidligere beskrevet i kap. 6. Innenfor fokusområdene/forvaltningsområdene organiseres mindre enheter. Disse mindre enhetene kan være enkeltjaktfelt eller utmarkslag/soner som favner flere jaktfelt. Sistnevnte vil bli foreslått i Surnadal kommune.

Forvaltningsområdet kan være delt inn i jaktsoner. I hver sone må det være et begrenset antall jegere. Jakta må deles opp slik at gåsa har friområder når jakta starter. For eksempel kan det være jakt i halvparten av sonene slik at gåsa får være i fred i de andre sonene. Etter en periode bytter man slik at sonene som var friområder nå jaktes og omvendt. Det må settes opp en turnus for når det skal utøves jakt og når det er friområde i hver enkelt sone. På denne måten blir gåsa værende i området lengre utover høsten og beskatningen vil øke.

Forvaltningsområdet bør være stort nok for å fange opp størst mulig del av leveområdet til stasjonære gjess og stort nok til å organisere en hensiktsmessig jakt på trekkende gjess. I forvaltningsområdet må forvaltningstiltak samordnes, men jakta kan deles opp i mindre soner eller jaktfelt. (Utmarksavd. for Akershus og Østfold, 2015).

Organisering i Surnadal bør legge til grunn «Jaktområder for gås – en veileder i grunneierorganisering av jakt utarbeidet for Norges Bondelag av Utmarksavdelingen i Akershus og Østfold» ved iverksetting av forvaltningsplan.

1. Hvert fokusområde/forvaltningsområde organiserer seg i nye eller i eksisterende organisasjon
2. Innhenter innmeldingserklæringer fra rettighetshavere om innmelding i organisasjonen.
3. Forvaltningsområdet deles inn i soner og videre ned i eventuelle jaktfelt

Definisjoner

Forvaltningsområder: Større overbygning av soner eller jaktfelt som arbeider overordnet med gåseforvaltning.

Soner:
Fellesbetegnelse for grunneiersammenslutninger av ulike slag.

Jaktfelt: Mindre områder hvor jakta foregår. Samling av naturlig arronderte teiger som er et felles jaktområde.

4. Representanter fra hver sone i forvaltningsområdet danner et overordnet forvaltningsstyre.
5. Utforming av jaktkart (soner, evt. jaktfelt, poster), jaktkort og reglement.
6. Publisering av jaktkort på webplattform f.eks inatur.no
7. Obligatorisk rapporteringsplikt til evaluering og måloppnåelse

Arbeid/ organisering

Hver sone står fritt til å dele inn i jaktfelt der man kan selge kort. Utspill fra rettighetshaverne er at de ønsker fire soner uten jaktfelt. Dette for å ivareta gåsa slik at den får tilstrekkelig stort areal til å hvile. Her bør en viktig oppgave være og tilrettelegge for trygge «poster» for jegerne. Og lage et jaktkart med avgrensninger og evt. skyteplasser..

Regler tidligjakt

Ved godkjent forvaltningsplan kan fylkesmannen gi 15 dager tidligere jaktstart. Dette medfører jaktstart 26 Juli. For ikke å skremme bort gjessene i denne tidligfasen er det dermed viktig å tilby jakt med friområder.

Her foreslås følgende gjennomføring. Basert på forskning har jegerne størst sjanse til best utbytte ved 2-3 dager pause mellom jaktdagene. Dette for at gåsa får hvile seg før ny jaktdag

Eksempel på døgnregulering nedenfor

26. Juli blir SONE A, B & C alternerende friområder 29. Juli er Det SONE B, C & D som fungerer som friområder. Dette har rettighetshaverne ansvar for å organisere mest hensiktsmessig etter lokalkunnskap.

26. Juli – Jakt i Sone D

29. Juli – Jakt i Sone A

1. August – Jakt i sone B

4. August – Jakt i Sone C

7. August – Jakt i Sone D

9. August – Jakt i Sone A

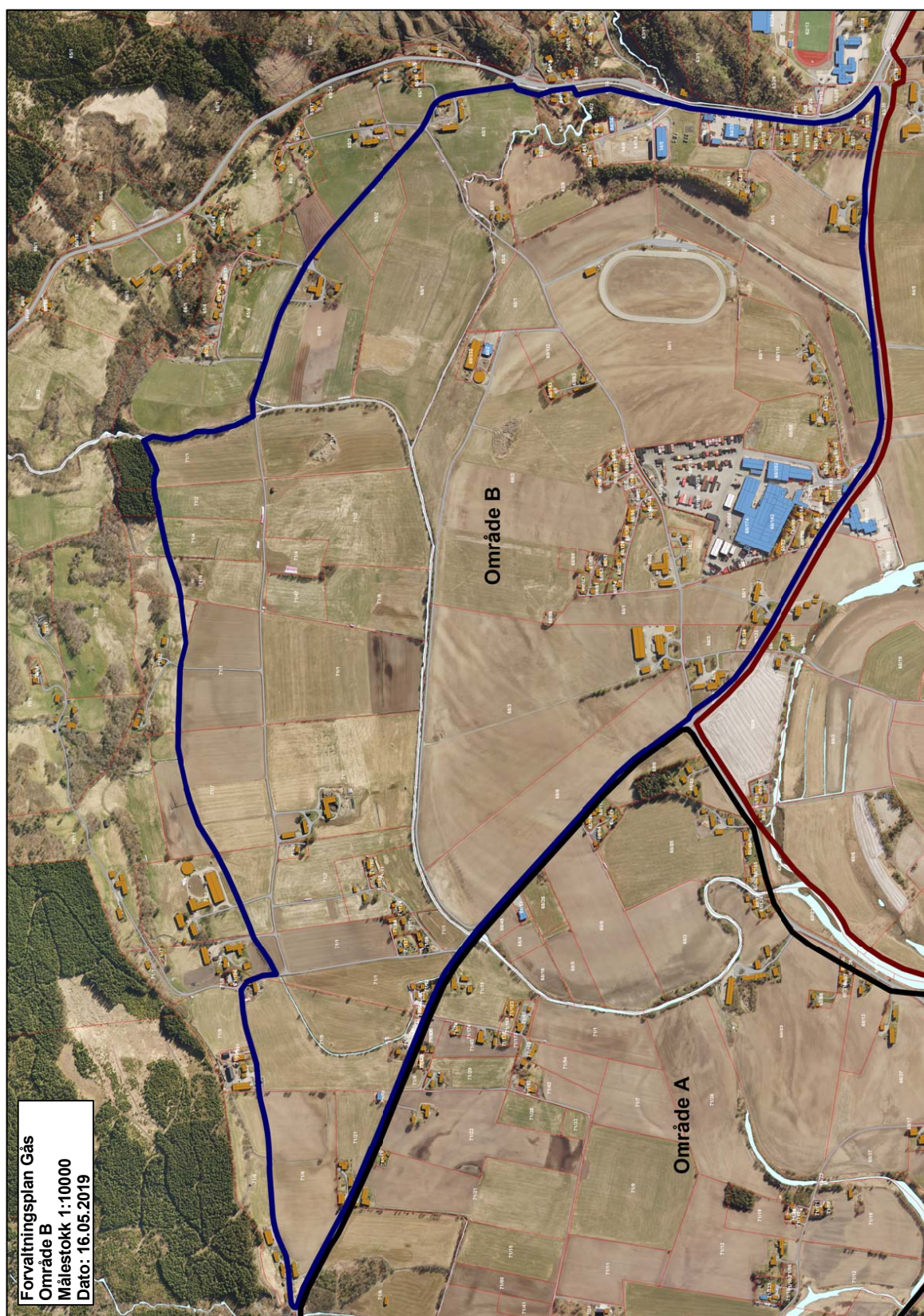
F.O.M 10 august starter ordinær jakt:

Nedre Surnadal

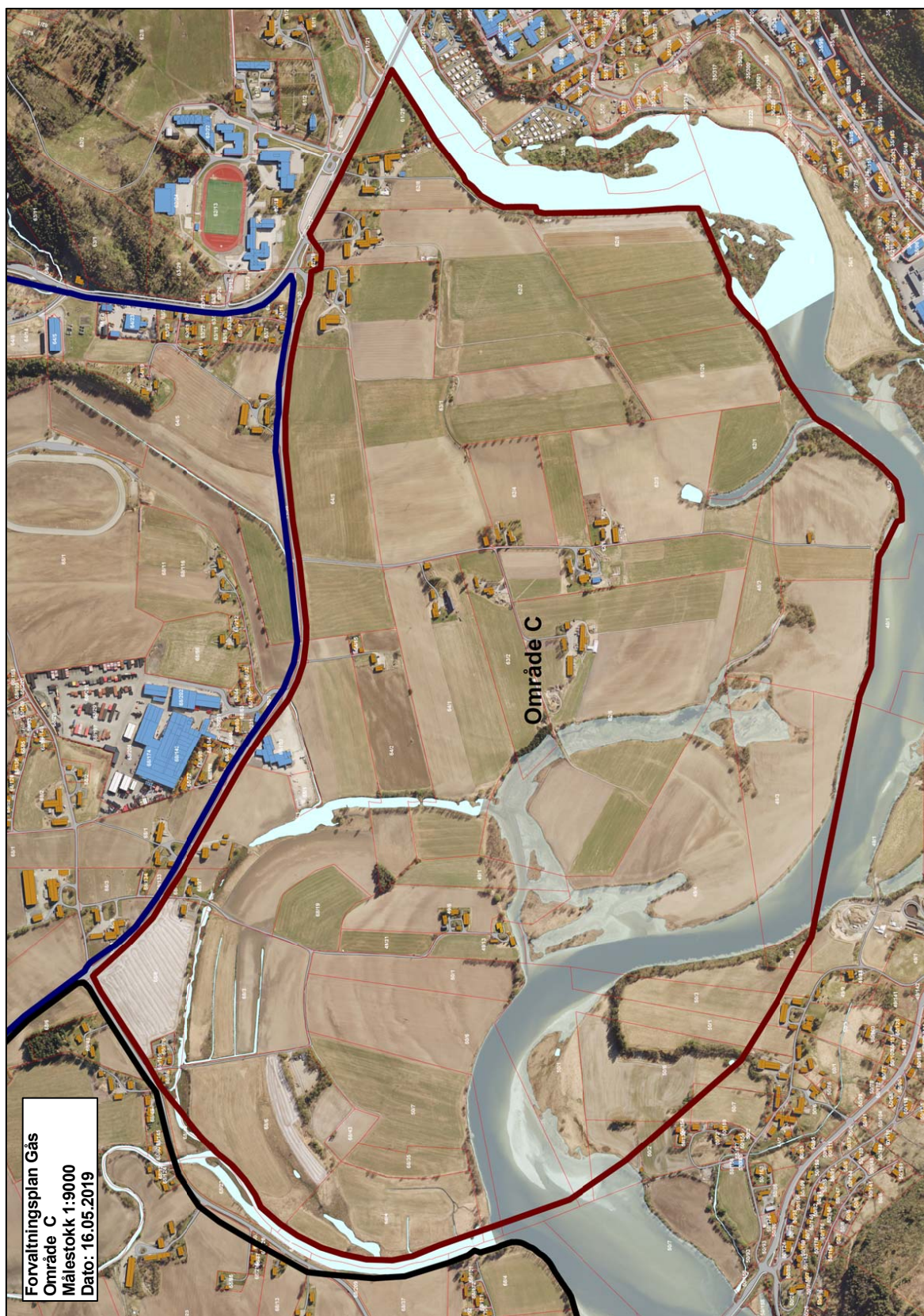
Etter evalueringsmøte med grunneierrepresentanter, Surnadal jeger- og fiskerforening og NOF lokallag Surnadal, Rindal og Halså vil Nedre Surnadal organiseres med ett forvaltningsområde inndelt i fire soner (Fig. 8-12.)

Videre arbeid for grunneierne i Nedre Surnadal blir å utforme eventuelle jaktfelt i sonene og utforme informerende materiell vedrørende jaktutøvelsen og tilrettelegge for en best mulig organisert jakt med etterfølgende fellingsdata til videre evaluering.

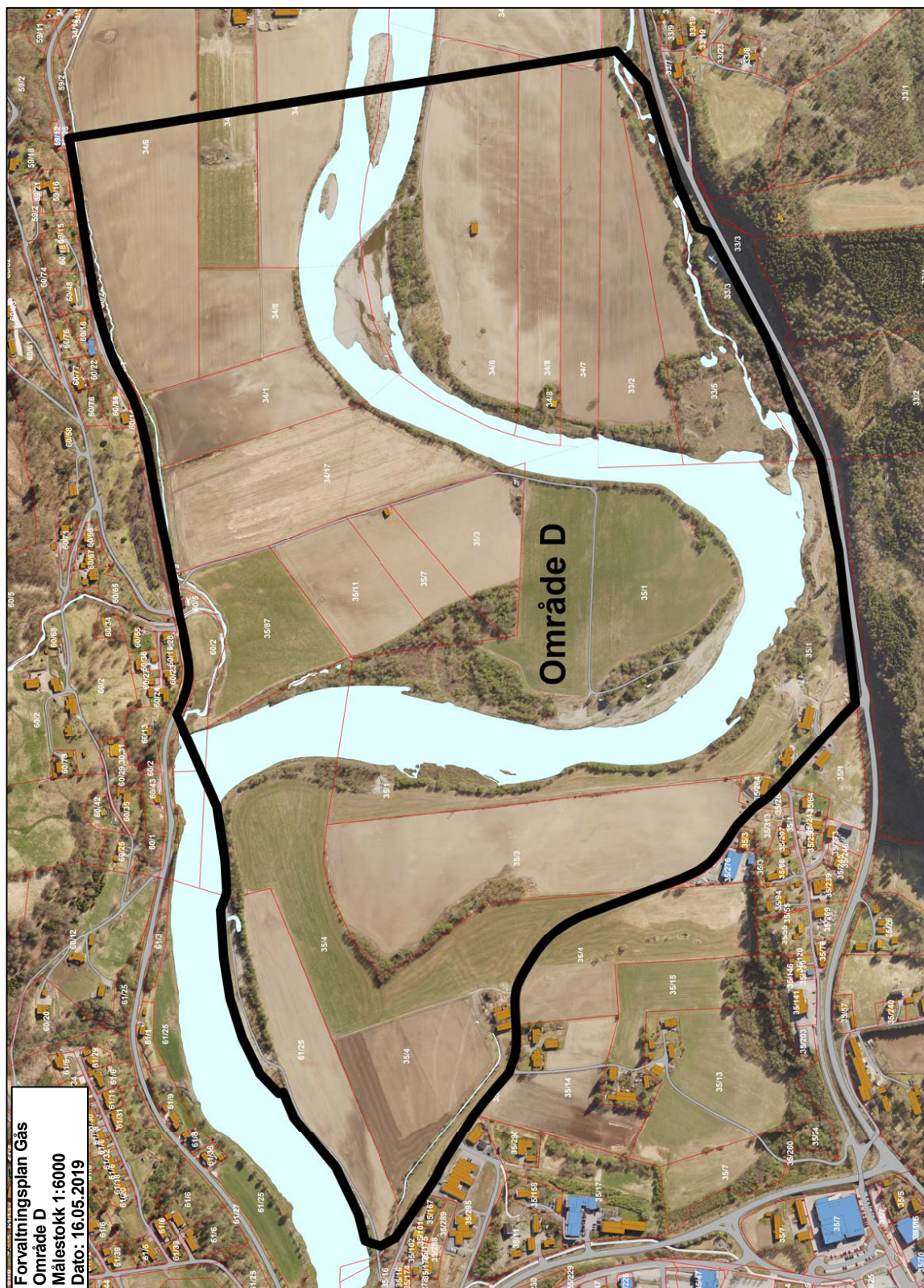

Figur 10. Jaktzone B i nedre Surnadal forvaltningsområde. (Kartgrunnlag utarbeidet av grunneiere og digitalisert av Surnadal kommune.

Figur 11. Jaktzone A i nedre Surnadal forvaltningsområde. (Kartgrunnlag utarbeidet av grunneiere og digitalisert av Surnadal kommune)

Figur 12. Jaktsone D i nedre Surnadal forvaltningsområde. (Kartgrunnlag utarbeidet av grunneiere og digitalisert av Surnadal kommune)

Todalen

I fokusområdet Todalen vil jaktorganiseringen under tidligjakta og ordinær jakt fungere med Todalsøran naturreservat som et naturlig friområde jf. (*Forskrift om Todalsøran naturreservat*). Unntaket er jakt på kanadagås etter §4.4 i forannevnte forskrift. Jaktdatoer under tidligjakt vil være de samme som i nedre Surnadal. Under ordinær jakt har rettighetshaverne ansvar for jaktorganiseringen.

Solem/Flessen/Bøffjorden

Dette området har såpass spredte forekomster og arealer at her vil jaktutøvelse under tidligjakta med 3 dager pauser dekke friområder i tid og rom. Datoer for tidlig jakt er den samme som for nedre Surnadal. Under ordinær jakt har grunneiere ansvar for jaktorganiseringen.

8.3.2. Bestandsovervåkning

For å få en kunnskapsbasert og bærekraftig forvaltning av gåsebestanden bør det gjennomføres en oppfølging av prioriterte tiltak og evaluering av effekten. Det bør også gjennomføres tiltak for å få en bedre oversikt over bestanden av de ulike gåseartene i kommunen og de skader de påfører landbruksarealene.

Grågåsbestanden i Surnadal har økt kraftig de senere år. Denne økningen er innenfor det som må sees på som forventet for arten. Dette gjelder ikke kanadagås. Naturmangfoldloven slår fast at både grågjess og deres naturlige leveområder skal bevares på kort og lang sikt og Aichi-målene at introduserte arter og tap av genetisk mangfold skal forhindres med tanke på kanadagås. Innenfor disse rammene anses det, på grunn av den store bestandsveksten, å være stor fleksibilitet for å redusere/stabilisere bestanden i kommuner som opplever denne som for stor. Innenfor slike områder er innføring av bestandsmål og/eller fellingsmål (antall årlige fellinger for grågås og kanadagås aktuelt for å kunne tallfeste og evaluere effekt av tiltak som settes i verk.

Fellingsmål er den metoden som krever mindre innsats og er enklere å evaluere ved innhenting av årlig fellingsstatistikk (Prosjekt Utmark 2018).

Innsamling og behandling av resultater vil gi grunnlag for evaluering og eventuell rokkering av prioriterte tiltak for å nå forvaltningsmålene. Dette gir grunnlag for en god adaptiv forvaltning på grunneiernivå. En evaluering bør foretas en gang for året med gjennomgang av fjorårets resultater og erfaringer og diskusjon om fremtidige tiltak og eventuelle forandringer.

Følgende registreringer anses som viktig for evalueringsarbeidet

- Antall felte gjess
- Hvilken art
- Tid og sted for felling
- Opphold av gås på friområder.
- Skadeomfang på landbruksareal etter gjennomførte tiltak.
- Eventuell andre registreringer til forskningsinstitusjoner (Jmf ordning i Sande kommune)

9 Litteratur

Anon (2004b). Rapport fra grågåsprosjektet i kommunene Leka, Nærøy og Vikna 2004. 14 sider & 5 vedlegg.

Artsdatabanken (2018). Fremmedartslista 2018. Hentet (24.04.2019) fra <https://www.artsdatabanken.no/fremmedartslista2018>

Banks, A. N., Wright, L. J., Maclean, I. M. D., Hann, C. & Rehfisch, M. M. (2008). Review of the Status of Introduced Non-Native Waterbird Species in the Area of the African-Eurasian Waterbird Agreement: 2007 Update BTO Research Report No. 489. British Trust for Ornithology, The Nunnery, Thetford, Norfolk

Bentsen, V.J. & Gundersen, O.M. (2018). Forvaltningsplan for grågås i Nordland 2019-2025.

Bevanger, K. & Follestad, A. (2012). Kanadagås. *Branta canadensis*. Artsdatabankens faktaark ISSN1504-9140 nr. 218

Bioforsk (2006). Preferanse for ulike grasarter hos grågjess - temaark

Direktoratet for naturforvaltning. 1996. Handlingsplan av gjess. DN-rapport 1996-2

Fredriksen, F. (2017). Body mass dynamics in autumn staging geese, their respons to hunting and optimal hunting arrangement. Faculty of Applied Ecology and agricultural Sciences. Innland Norway University.

Follestad, A. (1994). Grågås *Anser anser*. S. 62 i Gjershaug, J.O., Thingstad, P.G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk fugleatlas*. Norsk ornitologisk forening, Klæbu.

Haaverstad, O. (2012). Handlingsplan for gjess i Oslo – Akershus 8/2012 -2020. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, miljøvernavdelingen.

Heidenreich, B.A. (2009). Forvaltningsplan for gjess i Buskerud. Fylkesmannen i Buskerud

Hjeljord, (2008). Viltet – biologi og forvaltning. Tun Forlag

Jensen, G.H., Madsen, J. & Tombre, I.M. (2016). Hunting migratory geese: Is there an optimal practice? *Wildlife Biology* 22:194-203

Kristiansen, L. H., Mogstad, D. K., Shimmings, P., Follestad, A. (2005). Evaluering av forvaltningsplaner for gås i Norge. Norsk Institutt for planteforskning og Norsk Institutt for Naturforskning. 81 s.

Kumschick, S. & Nentwig, W. 2010. Some alien birds have as severe an impact as the most effectual alien mammals in Europe *Biological Conservation* 143: 2757-2762

Madsen, J., Cracknell, G & Fox, A.D. (1999). Goose population of the Western Palearctic. A review of status and distribution. Wetland International Publ. No. 478 Wageningen, The Netherlands.

McCarthy, E.M. (2006). Handbook of avian hybrids of the world. Oxford University Press, Oxford

Nehring, S., Rabitsch, W., Kowarik, I. & Essl, F. (2015). Naturschutzfachliche Invasivitätsbewertungen für in Deutschland wild lebende gebietsfremde Wirbeltiere Bundesamt für Naturschutz BfN-Skripten 409 I Artsdatabanken (2018). Fremmedartslista 2018. Hentet (24.04.2019)

Shimmings P. & Øien, I.J. (2015). Bestandsestimater og trender for norske hekkefugler. NOF-rapport 2015-2.

Simonsen, C. E., Madsen, J., Tombre, I. M., Nabe-Nielsen, J. (2015). Is it worthwhile scaring geese to alleviate damage to crops? – An experimental study. *Journal of Applied Ecology* 2015 Vol. 53 (3), 916 – 924.

Stokke, B.G. & Gjershaug, J.O. (2018). *Branta canadensis*, vurdering av økologisk risiko. Fremmedartslista 2018. Artsdatabanken. Hentet (2019, 24. april) fra <https://artsdatabanken.no/Fab2018/N/46>

Stæhli, T. & Gjeldnes, B. (2003). Forvaltningsplan for kanadagås Surnadø kommune. Surnadal kommune.

Stølen A. & Skundberg, T.B. 2(018). Forvaltningsplan for grågås 2018-2022. Kristansund kommune.

Sworkmo-Lundberg, T., Bakken, V., Helberg, M., Mork, K., Røer, J.E. & Sæbø, S. (red.). (2006). Norsk VinterfuglAtlas. Fuglenes utbredelse, bestandsstørrelse og økologisk vintertid. Norsk Ornitologisk Forening, Trondheim. 469 s.

Pedersen, H.C., Follestad, A., Gjershaug, J.O. & Nilsen, E. 2016. Statusoversikt for jaktbart småvilt- NINA Rapport 1178. 258 s

Tombre, I. M., Gundersen, O.M. & T. Reinsborg, T. (2016). Fordeling av gjess og jaktorganisering i Nord-Trøndelag om høsten. - NINA Rapport 1272. 33 s.

Ugelvik, N.I. & Bruseth, T. (2011). Forvaltningsplan for Grågås 2011-2016. Smøla kommune.

Vickery, J.A. & Summers, R.W. (1992). Cost-effectiveness of scaring brent geese Branta b. bernicla from fields of arable crops by a human bird scarer. Crop Protection 11: 480-484.

Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold. (2015). Jaktområder for gås – En veildeder i grunneierorganisering og jakt. Norges Bondelag – brosjyre.

Welch, D., Carrs, D.N., Gornall, J., Manchester, S.J., Marquiss, M., Preston, C.D., Telfer, M.G., Arnold, H. & Holbrook, J. (2001). An audit of alien species in Scotland. Scottish Natural Heritage Review No 139, SNH Publications, Battleby

Lover og forskrifter

Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktsesongene fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2022. (<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-01-25-106>)

Forskrift om felling av viltarter som gjør skade eller som vesentlig reduserer andre viltarters reproduksjon (<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1997-09-01-1000>)

Forskrift om vern av Surna naturreservat med tilgrensande dyrelivsfreding, Surnadal kommune, Møre og Romsdal. (<https://lovdata.no/dokument/LF/forskrift/1988-05-27-417>)

Forskrift om verneplan for havstrand og elveos i Møre og Romsdal, vedlegg 22, freding av Todalsøran naturreservat, Surnadal kommune, Møre og Romsdal. (<https://lovdata.no/dokument/LF/forskrift/2002-11-08-1252>)

Meld. St. 14 (2015–2016) Natur for livet — Norsk handlingsplan for naturmangfold

Naturmangfoldloven – Lov om forvaltning av naturens mangfold (<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100>)

Viltloven – Lov om jakt og fangst av vilt (<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-29-38>)

Vedlegg:

1. Tabell over berørte landbrukseiendommer berørt av forvaltningsplanen i Nedre Surnadal